

Zagrożenia wynikające z wykorzystywania botów i *fake news* do manipulacji w internecie (ze szczególnym uwzględnieniem mediów społecznościowych).

W ostatnim czasie wiele uwagi poświęca się tematowi fałszywych wiadomości (*fake news*) i szerzenia dezinformacji. Oczywiście fałszywe informacje nie są niczym nowym, natomiast upowszechnienie internetu i rozwój portali społecznościowych sprawiły, że są one udostępniane coraz łatwiej i coraz łatwiejsze jest ich tworzenie. Dodatkowo często nieprawdziwe informacje są rozpowszechniane przez fałszywe konta (mogą to być boty tj. konta na platformach społecznościowych obsługiwane automatycznie przez algorytm lub też konta obsługiwane przez ludzi), a ich źródłem są określone osoby bądź grupy, które ukrywają swoją tożsamość i motywację¹.

Szczególnie groźne jest zjawisko szerzenia dezinformacji, które Komisja Europejska definiuje jako „możliwe do zweryfikowania nieprawdziwe lub wprowadzające w błąd informacje, tworzone, przedstawiane i rozpowszechniane w celu uzyskania korzyści gospodarczych lub wprowadzenia w błąd opinii publicznej, które mogą wyrządzić szkodę publiczną”. Takie działania stanowią mogą szczególne zagrożenie w przypadku prób ingerencji obcych państw na sytuację wewnętrzną danego kraju.

Sami użytkownicy odgrywają dużą rolę w upowszechnianiu dezinformacji, która z reguły rozprzestrzenia się szybciej w mediach społecznościowych ze względu na skłonność internautów do dzielenia się treściami bez ich uprzedniej weryfikacji. Stale rosnąca liczba i szybkość transmisji treści w internecie zwiększa ryzyko masowego rozpowszechniania dezinformacji. Reuters Institute przywołuje w tym kontekście przykład Francji, gdzie jeden fałszywy serwis informacyjny wygenerował średnio ponad 11 mln interakcji miesięcznie – pięciokrotnie więcej niż renomowane serwisy online².

Niebagatelne znaczenie w rozpowszechnianiu fałszywych informacji ma także zmiana preferencji użytkowników. Obecnie głównym źródłem informacji, szczególnie w przypadku młodych osób, jest internet. Ta forma komunikacji powoduje również, że na znaczeniu tracą tradycyjne media, które uznawane były w przeszłości za wiarygodne źródła informacji. W takich realiach utrudnione jest także ustalenie kto był autorem fałszywej informacji.

¹ W raporcie [Information Operations and Facebook](#) z 27 kwietnia 2017 roku, który został opracowany przez dział bezpieczeństwa Facebooka, wskazuje się, że podmioty państwowe i niepaństwowe używają różnych "fałszywych wzmacniaczy" informacji, takich jak fałszywe konta, boty i grupy dyskusyjne wykorzystywane aby wpłynąć na debatę polityczną na platformie. Jak przyznają autorzy raportu prawdziwym wyzwaniem nie jest jednak tylko walka z botami. Jak wskazują eksperci Facebooka szczególne zagrożenie stanowią działania w których wykorzystywana jest grupa kont obsługiwana przez ludzi, a nie algorytmy.

² Reuters Institute, [Measuring the reach of "fake news" and online disinformation in Europe](#), Pismo jest zgodne z wymaganiami WCAG 2.0 dla systemów teleinformatycznych w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych, określonymi w załączniku nr 4 do Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności, minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych (Dz. U. z 2017 poz. 2247)

Waga problemu upowszechniania dezinformacji w internecie jest dostrzegana. Pokazują to odczucia respondentów z Polski biorących udział w badaniach dotyczących tego zjawiska. Przede wszystkim warto zwrócić uwagę, że aż 58% Polaków traktuje media społecznościowe jako główne źródło informacji³. Zgodnie z wynikami badania Eurobarometru⁴ aż 82% Polaków przyznaje, że spotyka się z *fake newsami*, z czego 48% twierdzi, że ma z tym do czynienia codziennie lub prawie codziennie. Jest to liczba powyżej średniej UE (37% respondentów spotyka się z *fake newsami* codziennie lub prawie codziennie). Jednocześnie 84% respondentów z Polski wskazało, że ich zdaniem *fake news* stanowi problem w kraju, a według 79% stanowi problem dla demokracji.

Mając na uwadze dostrzegany problem upowszechniania fałszywych informacji, które mogą podkopywać zaufanie do demokracji, państwa i jego instytucji, podejmowane są działania mające na celu ograniczenie tego zjawiska. Z perspektywy Polski przywołać należy szczególnie prace, które toczą się w tej sprawie na forum Unii Europejskiej.

26 kwietnia br. Komisja Europejska wydała komunikat *Zwalczanie dezinformacji w internecie: podejście europejskie*⁵, który został poprzedzony raportem ekspertów analizujących zjawisko rozprzestrzeniania fałszywych wiadomości i szerzenia dezinformacji⁶. W przedstawionym dokumencie Komisja prezentuje nadrzędne zasady i cele, które powinny stanowić wytyczne dla działań w zakresie skuteczniejszego zwalczania tego zjawiska, a także konkretne środki, jakie Komisja zamierza zastosować.

Jako zasady i cele działań służących zwalczaniu dezinformacji Komisja wskazała:

1. poprawę przejrzystości jeżeli chodzi o pochodzenie, sposoby tworzenia, finansowania, rozpowszechniania i ukierunkowywania informacji;
2. promowanie różnorodności informacji poprzez wspieranie wysokiej jakości dziennikarstwa, umiejętności korzystania z mediów oraz przywrócenie równowagi stosunku między twórcami, a dystrybutorami informacji;
3. wspieranie wiarygodności informacji poprzez wskazywanie, czy można im ufać, w szczególności z pomocą zaufanych podmiotów sygnalizujących oraz poprzez poprawę identyfikowalności informacji i uwierzytelnianie wpływowych dostawców informacji;

³ Reuters Institute, [Digital News Report 2016](#),

⁴ Eurobarometr 2018, [Fake news and disinformation online](#),

⁵ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów: *Zwalczanie dezinformacji w internecie: podejście europejskie*, COM(2018) 236 final

⁶ Raport Grupy ekspertów wysokiego szczebla ds. fałszywych wiadomości i dezinformacji online, [A multi-dimensional approach to disinformation](#),

Pismo jest zgodne z wymaganiami WCAG 2.0 dla systemów teleinformatycznych w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych, określonymi w załączniku nr 4 do Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności, minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych (Dz. U. z 2017 poz. 2247)

4. opracowanie rozwiązań integracyjnych polegających na zwiększeniu wiedzy o problemie, lepszej umiejętności korzystania z mediów, szerokiego zaangażowania zainteresowanych stron oraz współpracy organów publicznych, platform internetowych, reklamodawców, zaufanych podmiotów sygnalizujących, dziennikarzy i grup medialnych.

Opierając się o wyżej wymienione punkty można powiedzieć, że walka z nieprawdziwymi informacjami w internecie wymaga działań kompleksowych. Jednocześnie chcąc promować takie całościowe podejście nie powinno się ograniczać tylko do internetu. Manipulacja informacjami dotyczy bowiem całej przestrzeni informacyjnej, zarówno rzeczywistej jak i cyfrowej, w tym samym stopniu mediów cyfrowych jak i tradycyjnych.

Walka z dezinformacją nie jest zadaniem łatwym, ani możliwym do zrealizowania w krótkim okresie. Komisja Europejska diagnozuje, że rozprzestrzenianie dezinformacji jest objawem szerszych zjawisk zachodzących obecnie w społeczeństwach jak: brak bezpieczeństwa gospodarczego, rosnący ekstremizm i zmiany kulturowe, które z kolei przyczyniają się do powstawania napięć społecznych, polaryzacji i braku zaufania. Rozprzestrzenianie się fałszywych informacji jest problemem systemowym o złożonych przyczynach.

Niezwykle ważne jest, aby działania podejmowane w walce z dezinformacją nie naruszały wolności słowa i prawa do informacji. Fałszywe informacje, nawet te o szkodliwym charakterze, nie są co do zasady treściami niezgodnymi z prawem, a zatem ich rozpowszechnianie nie może być odgórnie ograniczane za pomocą np. usuwania bądź blokowania treści, gdyż to oznaczałoby ingerencję w wolność wypowiedzi.

Metody walki z rozpowszechnianiem dezinformacji powinny opierać się na działaniach miękkich, takich jak edukacja, zwiększanie transparentności w zakresie pochodzenia i finansowania źródeł informacji, wspieranie działań samoregulacyjnych podejmowanych przez platformy internetowe i środowiska dziennikarzy promujących wiarygodne i wysokiej jakości źródła informacji. Szczególne znaczenie ma wspieranie edukacji medialnej. Działania te powinny mieć na celu zwiększenie odporności społeczeństwa na informacje o fałszywym charakterze i spadek atrakcyjności tego typu treści.

Odwołując się do wzmiankowanych działań samoregulacyjnych należy wskazać na utworzenie Kodeksu postępowania w zakresie zwalczania dezinformacji opracowanego przez platformy internetowe. Został on ogłoszony 28 września br. Wśród postanowień kodeksu znajdują się:

- ograniczanie sponsorowania treści stanowiących dezinformację,

Pismo jest zgodne z wymaganiami WCAG 2.0 dla systemów teleinformatycznych w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych, określonymi w załączniku nr 4 do Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności, minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych (Dz. U. z 2017 poz. 2247)

- zapewnienie większej przejrzystości w odniesieniu do treści sponsorowanych (w tym reklamy politycznej),
- wprowadzenie środków służących identyfikacji i zamykaniu fałszywych kont oraz walce z botami,
- wprowadzenie narzędzi technicznych, które będą priorytetyzować rzetelne informacje,
- zapewnienie użytkownikom dostępu do różnych źródeł wiadomości przedstawiających alternatywne poglądy,
- umożliwienie weryfikacji treści przez podmioty trzecie.

Bazując na treści komunikatu Komisji Europejskiej oraz kierując się ww. założeniami, Ministerstwo Cyfryzacji pracuje nad możliwościami sporządzenia, we współpracy z mediami społecznościowymi obecnymi w Polsce, kodeksu dobrych praktyk – rozwiązania samoregulacyjnego lub rekomendacji ukierunkowanych na walkę z dezinformacją. W lipcu br. zorganizowaliśmy spotkanie otwarte dla wszystkich interesariuszy, którego celem było poznanie ich opinii na temat najskuteczniejszych form walki z *fake news'ami*, w szczególności zaś omówienie możliwości samoregulacji lub rekomendacji i ich preferowanego zakresu. Ministerstwo Cyfryzacji zakłada kontynuowanie tej debaty.

Pismo jest zgodne z wymaganiami WCAG 2.0 dla systemów teleinformatycznych w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych, określonymi w załączniku nr 4 do Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności, minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych (Dz. U. z 2017 poz. 2247)